

Posledná veľká európska karanténa

● tyzden.sk/spolocnost/63394/posledna-velka-europska-karantena/

March 22,
2020

.vladimír Marko + .spoločnosť + .história

22. marec 2020

Až do dnešných dní to bola skutočne posledná veľká karanténa v Európe. Po jej skončení len málokto mohol tušiť, že o 48 rokov neskôr, takmer na deň presne, bude užitočné si na ňu opäť spomenúť. A možno sa z nej aj poučiť.

DR. WILLIAM FOEGE/CDC/WIKIMEDIA Kosovo 1972: Lekári priamo v teréne kontrolujú

imunizačnú reakciu u jedného z mužov, ktorého zaočkovali počas epidémie kiahní. všetko sa to začalo na začiatku roka 1972, keď sa kosovský moslim Ibrahim Hoti vydal na púť do Mekky. Mal už 35 rokov a preto nebol dôvod odkladať povinnosť, ktorá sa očakávala od každého dospelého vyznávača islamu. Ako po iné roky, aj v roku 1972 absolvovalo posvätnú púť Hajj približne 2 400 moslimov z celej vtedajšej Juhoslávie. Cesty boli organizované oficiálnymi cestovnými kancelárkami a Ibrahim si mohol vybrať, či poletí lietadlom, alebo – s trochou nepohodlia – pociestuje autobusom. Vybral si autobus. To mu umožnilo, aby sa cestou z Mekky zastavil na pár dní v Bagdade. Prešiel sa po meste, navštívil vyhlásený bagdadský trh, nakúpil pár suvenírov. A nakazil sa kiahňami. Sám neskôr tvrdil, že si nie je vedomý, že by stretol niekoho, kto by bol akýmkoľvek spôsobom podozrivý. No niekoho predsa len stretnúť musel. Bol to totiž Ibrahim, kto v roku 1972 doviezol do Juhoslávie epidémiu pravých kiahní.

ako sa roznáša nákaza

Keď sa v utorok 15. februára 1972 Ibrahim Hoti vrátil späť do rodnej dediny Danjane, stal sa na určitý čas miestnou celebritou. Veľa ľudí – či už to boli členovia jeho rodiny alebo priatelia – sa chcelo osobne stretnúť s niekým, kto sa práve vrátil z Mekky. A tak sa návštevy uňho striedali počas celých nasledujúcich dvoch týždňov. Okrem toho ešte stihol zájsť na trh do neďalekého mestečka Djakovica. On sám mal šťastie, keďže dostal len miernu formu kiahní a vlastne sa nikdy nestožoval, že by bol chorý. O to väčšiu smolu mali ľudia okolo neho. Spätným pátraním sa zistilo, že nakazil 11 ľudí – prvú generáciu chorých. Siedmi z nich boli členovia jeho rodiny a priatelia z rodnej dediny, štyria ďalší boli návštevníci trhu v Djakovici. Väčšina z nich pociťovala zdravotné problémy a bola hospitalizovaná v okolitých nemocniciach.

Hlavným problémom v ďalšom vývoji epidémie bol fakt, že kiahne boli v celej Európe, vrátane Juhoslávie, v roku 1972 už dávno vyhladené. A to tak dávno, že lekári sa s kiahňami nemali ako stretnúť, a teda ich v prípade prvej generácie chorých ani nedokázali správne diagnostikovať. A tak sa od jedenástich príslušníkov prvej generácie postupne nakazila generácia druhá – celkovo 140 ľudí.

Najhoršie z prvej generácie bol na tom 33-ročný učiteľ z neďalekého Noveho Pazaru, Ljatiff Muzza. V pondelok 6. marca začal pociťovať prvé ťažkosti a hneď na druhý deň navštívil obvodného lekára. Ten mu predpísal penicilín a poslal ho domov. Stav sa mu nezlepšil, a tak v stredu nastúpil na autobus a odviezol sa do 130 kilometrov vzdalenej nemocnice v meste Čačak, kde si ho nechali cez noc. Keďže sa mu stav nelepšil a v noci sa navyše objavili krvácajúce vyrážky, poslali ho sanitkou na dermatologickú kliniku do Belehradu. Tu ho nasledujúci deň prezentovali študentom ako príklad nevšednej alergickej reakcie na penicilín a ako terapiu dostal dávku steroidov. Stav sa mu však rapídne zhoršoval, postupne začal z vyrážok silne krváčať a v piatok 10. marca Ljatiff Muzza zomrel. Počas svojej trojdňovej anabázy Novy Pazar – Čačak – Belehrad stihol nakaziť 39 ľudí. Väčšinu z nich tvoril zdravotnícky personál a pacienti v nemocniciach v Čačaku a Belehrade.

Najúčinnejšia možnosť, ako zastaviť epidémiu, je včasná a čo možno najprísnejšia karanténa.

Aj zvyšní desiatich chorých z prvej generácie roznášali kiahne na ďalšie osoby. Keďže sa však pohybovali len v rámci svojich bydlísk, stovka chorých z druhej generácie bola lokalizovaná v rámci malej oblasti Kosova. Ako sa začali množiť informácie o epidémii, začalo sa pátrať o jej príčine. Trvalo takmer desať dní po smrti Ljatiffa Muzzu, kým sa vyskytli prvé podozrenia, že môže ísť o kiahne. O pravé kiahne. Tie, na ktoré ešte predtým, ako boli v Európe vyhladené, ochorelo ročne 50 miliónov ľudí.

Strach z možného návratu ochorenia a z epidémie obrovského rozsahu prinútil vládu Juhoslávie konať okamžite a rázne. Vyhlásila v postihnutých oblastiach stanné právo a vyslala do Kosova skupinu odborníkov, z ktorých viacerí mali skúsenosti s ochorením z misií v Ázii. Celá oblasť bola uzavretá, prístupové cesty boli pod kontrolou armády. Platil zákaz spoločenských podujatí aj zákaz vycestovania.

do prísnej karantény

Najskôr sa bolo treba postarať o izoláciu pacientov. Tých z Belehradu previezli do motela, ktorý štát vyčlenil na tento účel. Nachádzal sa jedenásť kilometrov od centra mesta a okrem benzínovej pumpy sa v okruhu jedného kilometra nenachádzala nijaká iná budova. Všetci kosovskí pacienti sa zase sústredili na infekčnom oddelení nemocnice v Džakovici. Nemocnicu strážila armáda, tá kontrolovala aj vstup do areálu.

Všetkých, ktorí prišli alebo len mohli prísť do styku s chorými, izolovali v prísnej karanténe. Boli to rodinní príslušníci, susedia, kompletný zdravotnícky personál a mnohí ďalší ľudia, ktorí boli vytypovaní na základe pohybu a stretávania sa chorých. V Belehrade umiestnili jednu časť kontaktov do veľkého hotela na opačnom brehu Dunaja, ako bolo centrum mesta, zatiaľ čo druhú časť do armádných budov vzdialených od mesta 20 kilometrov. Táto časť internovaných sa síce sťažovala na spartánske podmienky svojho pobytu, musela v nich však vydržať celých 18 dní. Obe karanténne ubytovne poskytli prístrešok celkovo pre 725 ľudí.

Aj v Kosove zabral štát pre potreby izolácie tých, ktorí prišli do kontaktu s chorými, viaceré hotely, motely a kempingy v Čačaku, Novom Pazare a Subotici. V nich absolvovalo povinnú karanténu 425 ľudí. Ďalšie stovky hermeticky uzavreli vo svojich dedinách. Keďže sa začínali jarné práce, armáda vypustila z dedinskej karantény každý deň malý počet obyvateľov, aby mal kto orať a siať. Tí sa však navzájom nesmeli dostať do kontaktu.

Šťastím v nešťastí bolo, že epidémiu spôsobila choroba, na ktorú existovala vakcína. Existovala už od mája roku 1796, keď ju prvýkrát použil Edward Jenner. Teoreticky mali byť povinne vakcinovaní proti kiahňam aj všetci obyvatelia vtedajšej Juhoslávie. Pravda je, že práve oblasť Kosova v blízkosti albánskych hraníc bola najmenej rozvinutým územím krajiny a mala aj najmenšie percento zaočkovanosti. Aj preto vypukla epidémia práve tam. V momente, keď sa potvrdila prítomnosť kiahní, prebehlo rýchle očkovanie. V prvom kole sa týkalo pacientov, ich kontaktov, ako aj ostatných obyvateľov v okolí výskytu

epidémie. No a v druhom kole sa vláda Juhoslávie rozhodla, že musia povinné preočkovanie podstúpiť všetci obyvatelia štátu. Skutočne všetci. V krátkom čase tak bolo s pomocou Svetovej zdravotníckej organizácie vakcinovaných takmer 18 miliónov ľudí. Aj tieto vcelku drastické opatrenia prispeli k tomu, že epidémiu sa podarilo udržať len na pomerne malom území a že ochorelo „len“ 175 ľudí. Tridsaťpäť z nich však zomrelo.

Epidémia kiahní v Juhoslávii z roku 1972 bola udalosťou, ktorá dokonale preverila schopnosť krajiny vyrovnáť sa s podobným nebezpečenstvom. Zdá sa, že Juhoslávia to zvládla pomerne úspešne. Aké ponaučenie si však z nej vybrať? V prvom rade je to fakt, že príchod epidémie, jej počiatok, čiže výskyt ochorenia u prvej generácie, sa dá len ťažko predvídať. Aj v prípade epidémie kiahní v Kosove bolo prvých jedenásť chorých vystopovaných až spätne, po tom, ako sa ochorenie rozšírilo do ďalších generácií. Ďalší postup potom závisí od skorého odhadu nebezpečenstva. V prípade kiahní sa včasné zdravotnícke opatrenia omeškali preto, že ochorenie sa už dlhý čas nevyskytovalo a lekári úplne zabudli, ako sa prejavuje. V prípade epidémie, ktorá prebieha práve v týchto dňoch, sa zase zrejme podcenili počiatkové príznaky, podobné ako pri bežnej chrípke, ktoré bola väčšina z nás zvyknutá prekonať s aspirínom a horúcim čajom.

Epidémia z roku 1972 ukázala, že keď sa už raz rozvinie, najúčinnější možnosť, ako ju zastaviť, je včasná a čo možno najprísnejšia karanténa. Iba tá môže zabrániť šíreniu nákazy a pomôcť zdravotníckym pracovníkom sústrediť sa na tých, ktorí už ochoreli a potrebujú ich pomoc. Či už liekmi alebo vakcináciou, ak taká ochrana pred ochorením existuje, alebo – ak neexistuje – inými dostupnými medicínskymi technológiami. Čím neskôr sa obmedzenia zavedú, tým ťažšie a nákladnejšie bude epidémiu zvládnuť. A o to väčší je potom aj počet jej obetí.

autor je spolupracovník .týždňa.

Tento text ste mohli čítať len vďaka našim predplatiteľom. Pridajte sa k nim a [predplaťte si .týždeň](#).

Ak ste našli chybu, napíšte na web@tyzden.sk.
[.vladimír Marko + .spoločnosť +](#)